

Кононенко О. Л.

аспірант,

Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ

Kononenko O. L.

Postgraduate Student

Donbas State Engineering Academy

ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

APPROACHES TO THE ANALYSIS OF FINANCIAL STATEMENTS OF BUDGET INSTITUTIONS OF UKRAINE

Анотація. У статті проведено узагальнення підходів до аналізу фінансової звітності бюджетних установ. За проведеним дослідженням виділено науково безперечні напрями аналізу та ті, які потребують подальшого наукового пошуку. До перших належить аналіз складу, структури та динаміки показників форм фінансової звітності, тобто безпосередньо аналіз самої звітності. До других – розвиток методів аналізу ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ефективності бюджетної установи, тобто аналіз фінансового стану бюджетної установи, що має стати перспективою подальших досліджень.

Ключові слова: аналіз, бюджетна установа, фінансова звітність, методичний підхід, показник.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аналіз фінансової звітності бюджетних установ спрямований на інформування користувачів про показники формування та витрачання бюджетних коштів, їх результативність та ефективність, вироблення рішень щодо планування бюджетів всіх рівнів на наступні періоди. Аналіз фінансової звітності бюджетної установи – це метод виявлення її стану, його оцінки та інтерпретації, аналітичного обґрунтування ситуації за певними показниками різних форм фінансової звітності, на основі яких приймаються важливі рішення щодо бюджетного процесу. Це діагностичний інструмент для оцінки фінансової, інвестиційної та операційної діяльності бюджетних установ, їх фінансового стану, забезпеченості власним капіталом. Очевидно, що ґрунтуватися аналіз має на достовірній та повній фінансовій звітності, яка пройшла внутрішній та зовнішній контроль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підходи до аналізу фінансової звітності бюджетних установ широко представлені у вітчизняній науковій та періодичній літературі. Науковці приділяють увагу розвитку методичних засад аналізу в бюджетних установах. Цьому питанню присвячено праці Н. Беляєвої та Я. Фесан [1], О. Білецької [2], Т. Боголіб [3], М. Болюх та А. Заросило [4], О. Дейнека [5], О. Заббарової [6], С. Левицької [7], О. Панченко [8], Т. Файберг [9], Л. Штімер [10], О. Яришко та Є. Ткаченко [11].

Відаючи належне доробку зазначених та інших вчених, слід зазначити, що проблематика аналізу фінансової звітності бюджетних установ залишається актуальною.

Метою статті є узагальнення підходів до аналізу фінансової звітності бюджетних установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час аналізу фінансової звітності застосовується низка інструментів, аналітичних методів аналізу.

Методи аналізу фінансової звітності відповідають відомим та широко використовуваним у економічному аналізі:

- вертикальний аналіз – для визначення структури показників, аналіз складових доходів та видатків;
- трендовий аналіз – базується на порівнянні показників звітності за декілька звітних періодів з метою визначення тенденції та прогнозування показників;
- порівняльний аналіз – для порівняння показників діяльності установи з середньогалузевими. При порівняльному аналізі виявляються слабкі сторони фінансової діяльності установи, а також виявляються резерви підвищення ефективності діяльності;
- факторний аналіз – для виявлення впливу окремих факторів на результативні показники. Даний вид аналізу має два різновиди в залежності від математичного інструментарію – детермінований факторний аналіз та стохастичний аналіз, що базується на ймовірнісних показниках. Більшу практичну застосовність має детермінований факторний аналіз;
- маржинальний аналіз – метод оцінювання і обґрунтування управлінських рішень на основі причинно-наслідкового зв'язку обсягу продажу, собівартості наданих бюджетною організацією послуг та поділу витрат на постійні і змінні;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників» [10].

До інструментів аналізу фінансової звітності можна віднести: оцінку, моніторинг, спостереження, зіставлення, групування, деталізацію, діагностику, звітування.

Використання даних методів та інструментів дозволяє встановити певні аспекти, що характеризують фінансовий стан бюджетної установи.

Л. Штімер виокремлює наступні сфери фінансового аналізу діяльності установ державного сектору економіки:

- «дослідження фінансової стійкості установи;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу);
- забезпеченість установи власними оборотними коштами;

• об'єктивне оцінювання динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стабільності установи;

• оцінювання становища суб'єкта господарювання на аналіз ефективності використання бюджетних коштів та оцінка соціальної ефективності» [9]. О. Панченко виділяє «групи результативних показників: показники затрат, продукту, ефективності, якості. Індикатори результативності поділено на дві групи: показники економічної ефективності; показники соціальної ефективності» [8].

На нашу думку, бюджетна установа, як неприбуткова організація, характеризується особливою у порівнянні із комерційними компаніями ефективністю діяльності. Даний аспект потребує подальших досліджень та розробок через низку показників, що можуть характеризувати економічне як використання бюджетних асигнувань, так і здатність отримувати власні надходження від надання послуг, господарської діяльності, реалізації активів та ін. напрямів.

Отже, за проведеним дослідженням можна виділити науково безперечні напрями аналізу та ті, які потребують подальшого наукового пошуку. До перших належить аналіз складу, структури та динаміки показників форм фінансової звітності, тобто безпосередньо аналіз самої звітності. До других – розвиток методів аналізу ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ефективності бюджетної установи, тобто аналіз фінансового стану бюджетної установи.

Узагальнення напрямів аналізу бюджетних та їх аналітичні можливості представлено у таблиці 1.

Розглядаючи етапи здійснення аналізу фінансової звітності Л. Штимер пропонує застосувати послідовний процес в декілька етапів, а саме:

- «вибір об'єкта, мети дослідження, постановка завдання і вибір методів проведення аналізу (об'єкт – бюджетна організація, ціль – аналіз фінансового стану бюджетної організації, постановка завдання – підвищення ефективності діяльності бюджетної організації);
- вибір переліку основних показників аналізу діяльності бюджетної організації;
- збір інформації й оцінка її вірогідності, відбір даних (інформаційним забезпеченням фінансового аналізу є дані фінансової звітності, планова інформація, дані статистичної звітності та нормативна інформація);
- безпосередній аналіз фінансово-господарської діяльності;
- пошук резервів щодо підвищення ефективності роботи бюджетної організації;
- визначення найбільш перспективних видів діяльності бюджетної організації на основі отриманих результатів;
- розробка заходів, що сприяють підвищенню ефективності роботи бюджетної організації і подальшого контролю за їх виконанням» [10, с. 337].

Узагальнюючі існуючі погляди на етапи проведення аналізу фінансової звітності бюджетної установи, та враховуючи, що його мета, задачі та методи є відомими, сформуємо таку їх послідовність:

Таблиця 1

Напрями аналізу фінансової звітності бюджетних установ та їх аналітичні можливості		Аналітичні можливості
Напрям аналізу	Методи та показники	Усталені практики
Горизонтальний аналіз статей фінансової звітності	Аналіз динаміки, абсолютних та відносних відхилень від базового/попереднього періоду за статтями активів та пасивів, фінансового результату, доходів та витрат, грошових потоків	Інформування про зміну різних компонентів майна та капіталу, доходів та витрат, грошових потоків бюджетної установи у часі, виявлення причин зміни та їх впливу на діяльність бюджетної установи
Вертикальний аналіз статей фінансової звітності	Аналіз структури активів, пасивів, доходів, витрат, грошових потоків	Інформування про питому вагу компонентів майна та капіталу, доходів та витрат, грошових потоків бюджетної установи, виявлення причин їх зміни та впливу на діяльність бюджетної установи
	Пропоновані напрями аналізу фінансової звітності бюджетних установ	
	Аналіз достатності фінансування бюджетних установ	Оцінка відповідності бюджетних асигнувань та витрат за бюджетними програмами, зміни покриття бюджетними асигнуваннями виконання бюджетних програм у порівнянні із попереднім періодом, можливості бюджетних установ нараховувати власний капітал, в тому числі за фінансовими результатами звітного періоду; бюджетних асигнувань на 1 особу
Аналіз відносних показників, горизонтальний та вертикальний аналіз, порівняльний аналіз	Аналіз надійності фінансування бюджетних установ	Оцінка залежності бюджетної установи від донорів, від бюджетних асигнувань, витрат на бюджетні програми у сукупних витратах бюджетної установи, частки активів, що фінансуються через заборгованість, частки витрат бюджетної установи на обслуговування заповичень, ступеня, у якому чистий рух коштів від операційної діяльності покриває виплати по заборгованості бюджетної установи
	Аналіз результативності діяльності бюджетної установи	Оцінка результативності використання ресурсів бюджетної установи, операцій та послуг
	Аналіз ліквідності бюджетної установи	Оцінка здатності своєчасно фінансувати витрати, виплачувати зобов'язання грошовими та менш ліквідними активами, які можна швидко перетворити на грошові кошти для покриття витрат

Джерело: розроблено автором

- формування інформаційної бази аналізу: безпосередньо фінансові звіти за кілька років, додаткові джерела інформації з управлінської звітності, планування, включаючи пояснення облікової політики, методів управління та кошторисів і т.ін.;

- етап фундаментальної обробки інформації з фінансової звітності та інших документів, її систематизація, групування, узагальнення або деталізація, що дозволяє аналітику краще сприймати інформацію, зібрану в результаті досліджень в межах і за межами фінансових звітів;

- аналіз, оцінка та інтерпретація показників фінансової звітності за напрямками: аналіз складу, структури та динаміки: активів/майна бюджетної установи, динаміки джерел формування/пасивів бюджетної установи, оцінка стану основних засобів (Баланс); аналіз складу, структури та динаміки доходів та витрат, дефіциту або профіциту та факторів, що його викликали, кошторису в розрізі загального та спеціального фондів (заповнюється органами Казначейства та цільовими фондами) (Звіт про фінансові результати); аналіз складу, структури та динаміки руху грошових коштів (надходження та витрати) від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності (Звіт про рух грошових коштів); аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу, аналіз впливу зміни складових власного капіталу на його загальні залишки (Звіт про власний капітал); комплексний аналіз ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ефективності діяльності бюджетної установи;

- обробка, узагальнення та логічна інтерпретація результатів аналізу фінансової звітності, формування висновків, оформлення звітів з поточного аналізу;

- прогнозування зміни фінансових показників, фінансових потреб бюджетної установи, її витрат та формування прогностичного звіту з аналізу;

- формування рекомендацій щодо удосконалення фінансового стану бюджетної установи, підвищення її фінансових результатів, скорочення витрат, впровадження режиму економії бюджетних коштів; оформлення рекомендаційних звітів;

- контроль та нагляд за виконанням наданих рекомендацій.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

За проведеними дослідженнями підходів до аналізу фінансової звітності бюджетних установ виділено науково безперечні напрями аналізу та ті, які потребують подальшого наукового пошуку. До перших належить аналіз складу, структури та динаміки показників форм фінансової звітності, тобто безпосередньо аналіз самої звітності. До других – розвиток методів аналізу ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ефективності бюджетної установи, тобто аналіз фінансового стану бюджетної установи, що має стати перспективою подальших досліджень.

Перспективою подальших досліджень має стати розробка методичного підходу до аналізу фінансової звітності бюджетних установ з урахуванням запропонованих у статті напрямів.

Список використаних джерел:

1. Беляєва Н. С., Фесан Я. В. Оцінка ліквідності та платоспроможності на прикладі бюджетної установи. *Потенціал економіки країни: сучасний стан, розвиток та управління* : мат. наук.-практ. конф. (17-18 червня 2016 р., м. Львів). Львів : ЛЕФ, 2016. Ч. 2. С. 46-49.
2. Білецька О.Р. Фінансовий аналіз діяльності бюджетних установ. URL : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/>.
3. Боголіб Т.М. Формування бюджету вищого навчального закладу. *Фінанси України*. 2004. № 10. С. 95-101.
4. Болюх М.А., Заросило А.П. *Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ* : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2008. 344 с.
5. Дейнека О.В. Система показників ефективності функціонування суб'єктів державного сектору економіки. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2009. Вип. 25. С. 268–274.
6. Заббарова О.А. Экономическое содержание критерия эффективности деятельности бюджетных организаций. *Аудит и финансовый анализ*. 2007. № 5. URL : <http://www.auditfin.com/fin/2007/5/Zabbarova/Zabbarova%20.pdf>.
7. Левицька С.О. *Облік та контроль діяльності неприбуткових організацій: Монографія*. Рівне: НУВГП, 2005. 340с.
8. Панченко О.В. Проблеми використання бюджетних коштів органами виконавчої влади в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2008. № 42. С. 78–84.
9. Файберг Т.В. Оценка результативности деятельности бюджетных учреждений. *Известия ИГЭА*. 2006. № 2(47). С. 23–25.
10. Штимер Л. Т. До питання фінансового аналізу діяльності установ державного сектору економіки. *Економічний форум*. 2016. № 2. С. 329-338.
11. Яришко О.В., Ткаченко Є.Ю. Аналіз ліквідності і платоспроможності бюджетних організацій в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/21_NNP_2010/Economics/70520.doc.htm.

Анотація. В статті пропонуються шляхи удосконалення методичного підходу до аналізу фінансової звітності бюджетних установ, який включає в себе комплексний аналіз відносительних показників, характеризуючих ліквідність, платіжеспособність, фінансову стійкість та ефективність бюджетних установ, з урахуванням особливостей їх функціонування; В відмінності від складившоїся практики горизонтального та вертикального аналізу форм фінансової звітності, запропоновані напрями аналізу повинні відповідати потребам контролю та протидії втраті коштів бюджетних установ. Фінансові аналітики бюджетних установ повинні знати шляхи забезпечення бюджетних ассигнованій та їх економічного використання, їх достаточності для функціонування установи та вміння виконувати його функції, мобілізувати засоби для збільшення фінансових результатів. Для аналізу фінансової звітності пропонуються наступні групи показників: аналіз достаточності фінансування бюджетних установ, який буде оцінювати відповідність бюджетних ассигнованій та витрат на бюджетні програми, зміна бюджетних ассигнованій на бюджетні програми порівняно з попереднім періодом, можливість бюджетних установ для збільшення капіталу, в тому числі фінансові результати звітного періоду; аналіз надійності фінансування бюджетних установ, який буде включати оцінку залежності бюджетної установи від донорів, бюджетних ассигнованій, частку витрат по бюджетним програмам в загальних витратах бюджетної установи, частку активів, фінансуються за рахунок боргу, покриття витратами операційної діяльності платіжів по боргам бюджетної установи; аналіз ефективності діяльності бюджетної установи, який пропонується на основі оцінки результативності використання ресурсів бюджетної установи, операцій та послуг, а також аналіз ліквідності бюджетної установи, як здатності

своевременно финансировать расходы, оплатить обязательства наличными и менее ликвидными активами. По нашему мнению, эти показатели также должны использоваться контрольными органами, и на основе их оценки должны быть определены пути более продуктивного использования бюджетных средств, что соответствует программно-целевому методу, внедренному в Украине.

Ключевые слова: анализ, бюджетное учреждение, финансовая отчетность, методический подход, показатель.

Summary. The article proposes ways to improve the methodological approach to the analysis of financial statements of budgetary institutions, which include a comprehensive analysis of relative indicators characterizing liquidity, solvency, financial stability and efficiency of the budgetary institution, taking into account the peculiarities of their operation; in contrast to the established practices of horizontal and vertical analysis of financial reporting forms, the proposed areas should meet the needs of control and prevention of unnecessary losses of budget funds. Financial analysts of budgetary institutions should study the issues of providing budget allocations and their economical use, their sufficiency for the functioning of the institution and the ability to perform its functions, to raise funds to increase financial results. The following groups of indicators for the analysis of financial statements are proposed: analysis of the adequacy of funding of budgetary institutions, which will assess the adequacy of budget allocations and expenditures for budget programs, changes in budget allocations for budget programs compared to the previous period, opportunities for budgetary institutions to increase equity, including financial results of the reporting period; analysis of the reliability of financing of budgetary institutions, which will include an assessment of the dependence of the budgetary institution on donors, budget allocations, expenditures on budgetary programs in total expenditures of the budgetary institution, the share of assets financed through debt, the share of expenditures of the budgetary institution the movement of funds from operating activities covers payments on debts of the budgetary institution; analysis of the effectiveness of the budgetary institution, which is promoted on the basis of evaluating the effectiveness of the use of resources of the budgetary institution, operations and services, and analysis of the liquidity of the budgetary institution, the ability to timely finance costs, pay liabilities in cash and less liquid assets. In our opinion, these indicators should also be used by control bodies and on the basis of their assessment the ways of more productive use of budget funds should be determined, which corresponds to the program-target method implemented in Ukraine.

Key words: analysis, budgetary institution, financial reporting, methodical approach, indicator.